

Omawiana publikacja jest zbiorem tekstów szwajcarskiego teologa Maurice'a Zundela, wybranym i zaprezentowanym przez France-Marie Chauvelot. Nie było to łatwym zadaniem. Z dużej ilości tekstów należało wybrać te najbardziej charakterystyczne i przydzielić do odpowiedniej części. Podział na trzy części wraz z zaproponowanymi tytułami jest zgodny z ogólnym zamysłem refleksji Zundela. Tak przygotowana i zaproponowana antologia wymagała gruntownej lektury tekstów, a zwłaszcza wejścia w głąb jego myśli i intencji, co nie jest zadaniem dla początkujących. Można podjąć dyskusję, czy dany tekst powinien znaleźć się w tej czy innej części. Ogólnie należy stwierdzić, że antologia daje bogaty wgląd w jego refleksję antropologiczno-teologiczną. Jest antologią oryginalną i nową. Może stać się dobrą pomocą w przedsięwzięciach teologicznych i homiletycznych, jak i w pracy katechetycznej. W kontekście zaprezentowanej antologii trzeba zauważyć, że myśl Zundela jest wciąż aktualna, żywa i zachwycająca swoją głębią oraz oryginalnością.

Ks. Sławomir Zieliński

„Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 51,1 (2018), s. 219-221

S. Kowalczyk, *Elementy społecznej nauki Kościoła*, Lublin 2017, wyd. Norbertinum, ss. 274, ISBN 978-83-7222-613-6

Najnowsza publikacja ks. Stanisława Kowalczyka, pt. *Elementy społecznej nauki Kościoła*, przedstawia wybrane zagadnienia wpisujące się w dziedzinę socjologii i katolickiej nauki społecznej, pogłębione ciekawą refleksją oraz komentarzami opartymi o dokumenty kościelne oraz wybitne autorytety.

Tematyka katolickiej nauki społecznej odnajduje sztandarowe miejsce w naukowym dorobku ks. Stanisława Kowalczyka, który swoje prace w większości dedykuje problematyce filozoficznej, moralnej, teologicznej i społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem antropologii. Jest on autorem licznych artykułów oraz monografii o treści nauczania społecznego Kościoła, m.in.: *Z refleksji nad człowiekiem. Człowiek – społeczność – wartość* (Lublin, 1995), *Idea sprawiedliwości społecznej a myśl chrześcijańska* (Lublin, 1998), *Człowiek a społeczność. Zarys filozofii społecznej* (Lublin, 2005). Wpływ na jego naukowe zainteresowania miały studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie obronił magisterium (1957) oraz stopień naukowy doktora filozofii (1958). Po pięciu latach pracy jako adiunkt Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL otrzymał stopień doktora habilitowanego (1968). Jego publiczna działalność została nagrodzona doktoratem *honoris causa* na tamtejszej uczelni w 2011 r. oraz Medalem za zasługi dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wraz z Księgą Jubileuszową w 2012 r.

Pierwsze słowa omawianej monografii umiejętnie wprowadzają w charakter katolickiej nauki społecznej. We wstępie przedstawiona zostaje struktura pracy, którą tworzą dwa bloki: pierwszy zawiera m.in. „syntetyczną charakterystykę nauki społecznej Kościoła, wskazuje na powiązania antropologii z etyką ekonomiczno-społeczną, pracą, przedsiębiorczością, prawami człowieka, prawami rodziny oraz ideą wolności życia gospodarczego, a także zestawia etykę chrześcijańską z etyką liberalnego kapitalizmu”, w drugim natomiast poruszana jest „problematyka narodu omawiana w kontekście europejskiej i globalno-światowej integracji” (s. 6). Przedstawione refleksje stanowią zbiór wybranych

referatów, które autor wygłaszał podczas rozmaitych naukowych spotkań czy sympozjów, o czym sam pisze we wstępie. Centralne miejsce w teźże publikacji zajmuje człowiek, którego niepodważalna ważność w społeczeństwie jest wielokrotnie podkreślana w każdym rozdziale (np.: „W nauce społecznej szczególną rolę odgrywa antropologia, która wskazuje na pełną prawdę o człowieku jako osobie”, s. 10). Książka ta precyzyjnie przedstawia zasady życia społecznego w odniesieniu do państwa, które posiada obowiązek ich wypełniania dla utrzymania odpowiednich warunków, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania obywateli, jak i wobec członków teźże społeczności narodowej, przyczyniających się do szerzenia własnych korzyści ekonomicznych, życiowych i moralnych przez kierowanie się owymi zasadami w codzienności (np. rozdz. IX „Personalistyczne i etyczne podstawy ekonomicznych praw człowieka”). Autor sprawnie przechodzi z jednej kwestii do kolejnej, ubogacając swoje przemyslenia komentarzami zacytowanymi z dokumentów Urzędu Nauczycielskiego. Godna pochwały jest podjęta metodyka. Zaiistniały problem zostaje przedstawiony wprost, bez przytłaczających go elementów. Autor nie obawia się podejmować – zgłębiać – naukowego dylematu, ale daje mu swobodną przestrzeń, w której może zaistnieć (rozdz. XIII „Dylematy cywilizacji techniczno-konsumpcyjnej”). Następnie analizuje go i rozwiązuje w oparciu o encykliki Kościoła. Taki sposób omawiania pojęć tworzy niejako „pigułkę”, prostą w przyswajaniu wartościowej wiedzy, dostępną dla każdego, kto chce poszerzyć swoje naukowe horyzonty o społeczną treść nauczania Kościoła katolickiego. Ta zwięzłość świadczy tylko o wnikliwej znajomości problemu przez autora oraz o jego umiejętności swobodnego poruszania się po teźże płaszczyźnie, co bez wątpienia jest owocem wieloletniego doświadczenia zarówno naukowego, jak i pisarskiego.

Koncepcja pracy wydaje się zmierzać „od ogółu do szczegółu”. Od szerokich pojęć, których zarys ks. Kowalczyk przedstawia w pierwszej połowie książki, aż do bardziej szczegółowych problemów, tj. prawa człowieka i jego relacje do narodu w wypowiedziach kard. Stefana Wyszyńskiego (rozdział XV) czy rodzina i zagrażające jej niebezpieczeństwa moralne oraz integracja rodzinna, społeczna i europejska w wypowiedziach papieża Jana Pawła II (rozdział XI). Choć przedstawione przykłady same w sobie również stanowią szerokie zagadnienia, to jednak zostały one zanalizowane w oparciu o konkretny autorytet historyczny. Przykładowe osoby, które wybrał ks. Kowalczyk, odegrały bardzo znaczącą rolę w historii Polski. Myśli tych postaci, nakierowane na dobro naszego kraju, są bardzo mało znane wśród społeczeństwa polskiego, szczególnie przez reprezentantów młodych pokoleń, dlatego potrzeba ich wielokrotnego przytaczania i prezentowania jest nieodzowna.

Kolejnym istotnym atutem omawianej monografii jest jej prosty język, mogący trafić do czytelników także spoza dziedziny teologii czy socjologii. Pojęcia, wydaje się proste i oczywiste, jak chociażby *państwo*, *naród* czy *sprawiedliwość społeczna*, autor postanawia wyjaśniać dla lepszego przekazu intencji swoich myśli oraz dla poprawnego rozumienia tychże zagadnień na płaszczyźnie społecznej.

Bibliografia zawiera głównie literaturę polskojęzyczną, wśród której można doszukać się pojedynczych opracowań obcojęzycznych (angielski i niemiecki). Literatura przedmiotu nie jest wysoce urozmaicona. Ks. Kowalczyk korzysta z wielu pozycji swojego autorstwa oraz z autorów tworzących „klasykę” nauczania społecznego Kościoła (M. Novak, ks. J. Majka, ks. J. Krucina). Choć przywołane figury należy darzyć głębokim szacunkiem na gruncie osobistym i literackim, to jednak warto wyszukiwać ciągle powstające pozycje książkowe młodych myślicieli, którzy w nowym ujęciu przedstawiają poruszane przez Kowalczyka zagadnienia. Takie niuanse nadają książce świeżości i zapalają do dalszych poszukiwań nie tylko dla samego autora, ale również – a może przede wszystkim – dla czytelników, którzy, odkrywszy nową odsłonę analizowanego problemu,

są w stanie przenieść go na rzeczywistość swojego życia, co skłania do dalszych poszukiwań, także życiowych. Tutaj tego elementu wyraźnie zabrakło, przez co książka jest pozbawiona polotu, który bez problemu mogła zyskać.

Temat publikacji nie wskazuje żadnego konkretnego problemu. *Elementy społecznej nauki Kościoła* jasno nakreślają analityczno-syntetyczny charakter pozycji. Choć w treści autor wywiązuje się ze swoich założeń, to jednak jego najnowsza publikacja nie wprowadza żadnego *novum*. Jest to kolejny „podręcznik” do teologicznego działu, jakim jest KNS. Opisane tutaj zagadnienia zdają się być uwspółcześnionym odzwierciedleniem encykliki Leona XIII *Rerum novarum*. Niepodważalnym atutem przedstawianej książki jest jej prosty i trafny przekaz materiału, zaktualizowany na potrzeby obecnej sytuacji społeczno-moralno-ekonomicznej na świecie, jednak poruszana nader szeroka problematyka nie zostaje przedstawiona przez ks. Kowalczyka w sposób wyczerpujący, a stanowi jedynie wspomnianą już wcześniej „pigułkę” dla początkujących. Nie znaczy to wcale, że omawiana pozycja nie jest godna polecenia. Najnowsza monografia autorstwa ks. Stanisława Kowalczyka bez wątpienia warta jest uwagi, choć bardziej młodych studentów, dopiero rozpoczynających swoją przygodę z nauczaniem Urzędu Nauczycielskiego, niż wybitnego znawcy tematyki społecznej.

Katarzyna Stolpiec

„Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 51,1 (2018), s. 221-223

***Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku*, red. J. Myszor, Wyd. Fundacja Centrum Badań nad Historią Kościoła im. ks. Wincentego Myszora, Katowice 2018, ss. 306**

Druki ulotne odegrały niebagatelną rolę w kształtowaniu określonego modelu pobożności oraz światopoglądu mieszkańców Śląska. Ich powszechność, różnorodność, a także utylitarny w dużej mierze charakter sprawiają, że można je traktować jako istotny element komunikacji oraz dokumenty, odzwierciedlające pewne trendy kulturalne. Wpływając na odbiorcę, zarazem odpowiadały bowiem na jego oczekiwania. Materiały tego typu dostarczają również informacji na temat dziejów regionu – to dzięki nim przetrwała pamięć o istotnych dla ziemi pogranicza wydarzeniach. Jak czuły barometr rejestrowały przemiany społeczne, utrwalały szczegóły, wpisując historie osobiste czy rodzinne w historię małej ojczyzny.

Omawiane druki przez długi czas nie cieszyły się jednak zainteresowaniem badaczy. Nie doceniano ich znaczenia, uznając, że – przynależąc do „kultury niskiej”, masowej, nie są warte naukowego opisu. Czynnikiem powodującym ich bagatelizowanie były trudności z interpretacją tak zróżnicowanego materiału, który w dużej mierze wymyka się tradycyjnym klasyfikacjom.

Tym bardziej docenić trzeba publikację *Tematyka religijna górnośląskich druków ulotnych i okolicznościowych XIX i XX wieku*. Wydawnictwo to jest pokłosiem panelu dyskusyjnego, który został zorganizowany 31 maja 2017 roku na Wydziale Teologicznym UŚ. Niewątpliwym walorem pozycji jest interdyscyplinarna analiza zasygnalizowanego w tytule zagadnienia. Podejście takie umożliwia spojrzenie z różnych perspektyw na podobny typ dokumentów, a zarazem ukazanie bogactwa odmian przywoływanych źródeł. Autorzy poszczególnych artykułów proponują interesujące rozwiązania metodologiczne,